

Horváth Györgyi

Női irodalom és / kontra Gender Studies: az autoritás / szerzőség gender-specifikus rétegei a kortárs magyar irodalomkritikában^[1]

Közismert, hogy a Gender Studies recepciója Magyarországon a rendszerváltás után, a kilencvenes években indult be. A legelső feminista tanulmányokat Steven Totosy és Jolanta Jastrzebska publikálták 1991-1994-ben, a legelső feminista irodalomtudományos antológiát, a *Helikon* egy tematikus számát pedig Kádár Judit szerkesztette 1994-ben. A gender-szemlélet azóta ismertté és elterjedté vált a magyar egyetemi körökben (még ha az akadémiai elismertsége továbbra is problémás). De mi a helyzet a nem akadémiai, hanem a szépirodalmi szférával? A kortárs szerzők, a szerkesztőségek, kritikusok és irodalmi díjak strukturálta területtel? Hiszen a Gender Studies az egyetemek irodalom szakjairól, és *nem* az irodalmi lapok szerkesztőségeiből indult – ugyanakkor nyilvánvalóan célozná azt is, hogy erre a területre is hatással legyen, és hogy meginduljon a szépirodalmi szerzőség genderspecifikumainak felülvizsgálata a kortárs, „élő” irodalmi mezőben is. Szemben az egyetemi szférával, a magyar szépirodalmi mezőben a gender-szemlélet térnyerését a 2005-ös év szimbolikus dátumához szokás rendelni, amikor megjelent az első kortárs magyar női irodalmi antológia, az *Éjszakai állatkert*, melyet három írónő – Bódis Kriszta, Forgács Zsuzsa és Gordon Agáta – szerkesztett. Ez a 2005-ös dátum már eleve időbeli eltolódást jelez az 1991-es dátumhoz képest. De mi áll e mögött az eltolódás mögött? Hogyan néz ki a kortárs magyar irodalmi szféra? Használt-e valamit a Gender Studies a kortárs magyar író- és költőnk reputációjának? Avagy még mindig nehezen egyeztethető össze a két (szerzői, női) identitás? Mennyiben gender-specifikus a kortárs magyar irodalmi szerzőség és autoritás?

Az elkövetkezőkben két irányból fogok vizsgálni. Egyrészt az egyértelmű kritikai elismertséget, irodalmi sikert jelző irodalmi díjakat és elit irodalmi sikerlistákat vizsgálom: hány női szerző szerepel ezeken a listákon, mekkora a százalékos arányuk, és ez időben hogyan változott. Másrészt magát a kritikai gyakorlatot elemzem, úgy, hogy két irodalmi lap 2007 és 2009 között publikált kritikáit elemzem. Ezen a ponton különösen az érdekel, hogy megjelenik-e az esztétikai ítéletet alátámasztó retorikában a szerző neme (akár negatívan, akár pozitívan), illetve megjelenik-e a gender-szemléletre való hivatkozás? Ha igen, hogyan? És megjelenik-e férfiszerző esetén? Hogyan? Hányszor?

Irodalmi díjak

Az irodalmi díj egyértelmű jele az esztétikai elismerésnek, annak, hogy egy adott értelmezői közösség az adott művet / életművet értékesnek tekinti. Az irodalmi díjnak ennyiben autoritás-jelölő és autoritásképző funkciója van. Ugyanakkor nem mindegy, ki adja a díjat, milyen díjat ad (és milyen indoklással). Sajnos, a magyar irodalmi díjak díjazottjainak teljes listája rendszerint nem hozzáférhető – legalábbis több évtizedre visszamenőleg nem. Jelenleg a legnagyobb irodalmi presztízst a Kossuth-díj jelenti, melyet 1950-ben a korábbi Baumgarten-díj felváltására vezettek be, a (kisebb presztízssű) József Attila-díjjal együtt. A Baumgarten- és a József Attila-díj díjazottjainak teljes listája megtekinthető az interneten, a Kossuth-díj esetén csak a 2002–2009 időszakra eső díjazottaknak a névsora. Tanulságos megvizsgálni, milyen százalékban vannak jelen női szerzők a díjazottak között, és különösen érdekes, ha az adatokat évtizedekre lebontva vizsgáljuk:

Díj	Összes díjazott száma	Női díjazottak száma	Nők százalékos aránya
Baumgarten-díj és –jutalom (1929-49) (<i>Baumgarten-díj</i>)	177	14	7.90%

József Attila-díj (<i>Petőfi Irodalmi Múzeum On-line Adattára</i>)	1950-59	167	16	9.58%
	1960-69	89	9	10.11%
	1970-79	119	17	14.29%
	1980-89	101	12	11.88%
	1990-99	98	14	14.29%
	2000-09	127	18	14.17%
Kossuth-díj (2002-2009) (csak irodalmi díjazottak) (<i>Kossuth-díj</i>)		21	3	14.29%

A táblázatból jól látszik a női díjazottak számarányának lassú és folyamatos emelkedése. Nyolcvan év alatt a számarány 7.9%-ról majdnem a kétszeresére, 14.29%-ra emelkedett. Azaz míg a II. világháború előtt egy férfi 12-13-szor akkora eséllyel válhatott elismert irodalmi szerzővé, mint egy nő, a 2000-es években már csak 7-szer akkora eséllyel. (Hasonló a százalékos arány több más irodalmi díj mai díjazottjainak a nemi megoszlásában is – pl. Déry Tibor-díj, Márai Sándor-díj, Füst Milán-díj. Ld. Déry Tibor-díj, 2000–2009: 28 díjazott, ebből 3 nő, azaz 10.71% [kritikusok és műfordítók nélkül]. Márai Sándor-díj, 1996–2009: 29 díjazottból 3 nő, azaz 10.34%. Füst Milán-díj, 1990–2007: 29 díjazott, ebből 3 nő, azaz 10.34% [műfordítók nélkül]). Ez mindenképpen pozitív változást jelent, még akkor is, ha tudjuk, hogy a nők tömeges szerzővé válása az 1860-as években következett be Magyarországon (Fábri, 1996), azaz a 20-21. században ezek a számarányok már korántsem magyarázhatóak azzal, hogy ennyivel kevesebb nő írta szépirodalmat, mint férfi.

A táblázat másik, és a mi szempontunkból inkább elgondolkodtató tanulsága viszont az, hogy *a hetvenes évek óta a női díjazottak számaránya egyáltalán nem emelkedett*, annak ellenére sem, hogy időközben megjelent a Gender Studies szemlélete az irodalmi szférában. Az 1990-es és 2000-es évtizedek ugyanúgy 14-15%-os eredményeket mutatnak, mint a Gender Studies megjelenése előtti hetvenes években.

Elit irodalmi sikerlisták

Azzal kapcsolatban, hogy milyen módon befolyásolja / nem befolyásolja a Gender Studies a kortárs magyar szépirodalmi szerzőség megítélését, további tanulságokat tartogathat az az ún. elit irodalmi sikerlista, melyet a *Magyar Narancs* hetilap kritikái rovata indított el 2008-ban. Az egyedülálló kezdeményezés német mintára jött létre, és célja az volt, hogy a kereskedelmi sikert jelző eladási listákkal szemben a „jobb híján szakmainak nevezhető értékítéletekre” alapozott ajánlólistát közöljön (*Minimum tizenegyes!*). Azaz a listára nem a vásárlók, hanem a kritikusok szavaztak. A máig futó sorozat kettő-négyhavi rendszerességgel jelentkezett. A lista mindig a megelőző kb. hat hónap magyar nyelvű könyvterméséből közölte a legjobbnak tartott tizenegyet, melyekre mindig nagyjából harminc elismert irodalomkritikus szavazott. (Eleinte teoretikus és szépirodalmi művekre lehetett szavazni, később már csak szépirodalmiakra, és utóbb a világirodalmi lista is kivált a magyar szépirodalmi listából). A kritikusok 2008 februárjától 2009 végéig összesen 4545 pontot osztottak ki a kortárs magyar (szépirodalmi, illetve kisebb részben teoretikus) művek között, ebből 478 pont, azaz a pontok 10.52%-a jutott női szerzőnek.

A lap 2008 novemberében kibővítette a szavazók körét, és azon belül szándékosan megemelte a női kritikusok számát: 2008 februárjában a 30 szavazó kritikus közül 7 volt nő, novemberben már 36-ból 13 (azaz számarányuk 23.33%-ról 36.11%-ra változott). Fontos információ, hogy ez a módosítás gyakorlatilag semmiféle változást nem okozott abban, hogy a kritikusok milyen műveket hoztak ki sikeresnek: nem került fel a szépirodalmi művek listájára több női szerző. A kritikusok 2008 novemberéig 1924 pontból 212-öt osztottak női

szereplésű műveknek (azaz 11.09%-ot), 2008 novemberre és 2009 vége között pedig 2621 pontból 266-ot (azaz 10.15%-ot). Ugyanakkor nem teljes a kép, ha a szavazók nemi összetétele mellett nem vesszük figyelembe azt is, közülük hányan voltak gender-elméleteken iskolázott értelmezők. A szavazók listájából kiderül, hogy a 2008 novemberében újonnan bekerült női (és férfi) kritikusok elenyésző kisebbsége volt gender-szemléletű kritikus – ugyanakkor többen, akik 2008 februárjában még ott voltak, novemberre kikerültek a körből. 2008 februárjában a 30 név közül 6 egyértelműen gender-szemléletű kritikus neve szerepel a listán (Darabos Enikő, Kádár Judit, Kiss Noémi, Menyhért Anna, Radics Viktória és az én nevem), és ott szerepel a gender-elmélet iránt érdeklődő Kálmán C. György és Németh Zoltáné is; 2008 novemberében viszont már csak 5 a 36-ból (Borgos Anna, Kiss Noémi, Lóránd Zsófia, Menyhért Anna, én) és újfent a szimpatizánsnak tekinthető Kálmán C. György, Németh Zoltán, valamint Gács Anna (*Minimum tizenegyes!; A közelítő tél*).

A harmincas (illetve harminchatos) kritikus listára felkerülni egyértelműen valamiféle elismerést, presztízst jelent kritikusként. A 2008 novemberi változtatás többek közt épp a női kritikusok autoritásának elismerését célozta a lap részéről – talán épp a Gender Studies belátásainak szellemében. Az eredményekből azonban jól látszik, hogy a kritikusnők autoritásának elismerése önmagában még nem vonja magával a szépirodalmi szerzőnők autoritásának jobb elismerését is: attól, hogy több női kritikus szavazott, a szerzőnők még nem kaptak több pontot. Az nyitott kérdés, milyen eredmény született volna, ha a női kritikusok számaránya mellett megnő a gender-elméleteken iskolázott kritikusok számaránya is. Nyitott kérdés, mivel a kortárs magyar irodalmi életben ilyen lista jelenleg nem létezik – azaz nincs olyan irodalmi fórum (lista vagy díj), ahol a Gender Studies belátásai fokozottan érvényesülni tudnának a kortárs irodalmi művek esztétikai megítélésében. (Valamennyire kivételnek tekinthető a Gordon Agáta és Bódis Kriszta szerkesztésében indult *Irodalmi Centrifuga* internetes folyóirat, mely már műfajmegjelölésével – „élőfolyóirat” – is a második irodalmi nyilvánosság körében helyezi el magát, amikor a nyolcvanas évek publikálásra nem engedélyezett „lapjainak” önmegnevezését alkalmazza magára. Arról, hogy a Bódis–Forgács–Gordon szerkesztőtrío tevékenységéhez hogyan viszonyulnak a Gender Studies egyetemi körökből érkezett képviselői, bővebben később.) Jól látható, hogy a *Magyar Narancs* kezdeményezése – bármennyire is progresszív volt a női kritikusok tudatos bevonásával – a szépirodalmi szerzőség genderspecifikumaiban nem hozott semmiféle változást. Ezen a ponton elgondolkodtató az is, hogy a lap részéről a női kritikusok bevonása párban járt a gender-szemléletű kritikusok számarányának csökkentésével – ami kérdéseket vet fel azzal kapcsolatban, hogyan függ össze a nőiség, a gender-szemlélet felvállalása és a kritikus autoritás a kortárs magyar irodalmi mezőben. Erősítik vagy gyengítik egymást? (Mennyiben elfogadott kritikusként egy gender-szemléletű értelmező? Egy nő? Egy nő, ha gender-szemléletű értelmező? Na és ha férfi? Na és ha kritikát is író szépirodalmi szerző? A kritikusok között ugyanis számos gyakorló szépirodalmi férfszerző is szerepelt – és egy nő sem, aki elsősorban szépíró lett volna, és csak másodsorban kritikus.)

Irodalmi lapok, kritikai rovatok

A *Jelenkor* irodalmi periodika 2007 januárja és 2009 decembere között 139 kritikát közölt magyar művekről (szépirodalmiakról és teoretikusokról egyaránt). Az elemzett művekből 21-nek volt női szerzője – azaz az összes mű 15.11%-ának. Körülbelül ugyanez az arány a *Litera* internetes irodalmi lap kritikarovata esetén: három év alatt 193 magyar műről közöltek kritikát, illetve recenziót, ebből 32-nek volt női szerzője (16,58%-nak). Más irodalmi lapok kritikarovatáról nincsenek pontos számaim, de másutt sem látok ettől kirívóan eltérő arányokat. Ez az arány többé-kevésbé megegyezik azzal, amit az irodalmi díjak és a *Magyar Narancs* sikerlistája esetén is láttunk, azaz a női szerzők körülbelül 10-16%-os arányban vannak jelen azon szerzők között, akik valamifajta elismertséget, figyelmet kapnak. Ez nem

sok, de lehetne rosszabb is. Továbbgondolásra érdemesnek talán nem is magának a százalékos aránynak a nagyságát vagy kicsiségét tartom, hanem azt, hogy körülbelül ugyanaz a szám termelődik újra a kortárs irodalmi szféra minden szegmensében: ez meglehetősen stabilitásra és strukturális begyökerezettségre utal. És arra, hogy a nőiség a szépirodalmi szerzőség esetén továbbra is *jelölt identitás*. Az elkövetkezőkben ezért azt fogom vizsgálni, hogy megjelennek-e az esztétikai ítéletet alátámasztó retorikában a nőiség jelölői (akár negatívan, akár pozitívan), illetve, hogy a kiinduló kérdésünket is szem előtt tartsam, azt, hogy megjelenik-e a gender-szemléletre való hivatkozás? Ha igen, hogyan? Vizsgálati terepnek a *Jelenkor* 2007 januárja és 2009 decembere közt megjelent kritikáit választottam.

Női szerzőségű könyvről írott kritikák száma összesen	Ebből szépirodalmi mű		Ebből teoretikus	
	Nem gender-könyv	Gender-könyv (<i>Éjszakai állatkert és Szomjas oázis</i>)	Nem gender-könyv	Gender-könyv
21	12	4	2	3
Nőiség-jelölők az érvelésben	3	0	0	0
Hivatkozások feminizmusra / Gender Studies-ra	1	4	0	2

A *Jelenkor* 12 szépirodalmi kritikájából, mely női szerzőségű nem gender-könyvet elemez, mindössze 3 használja esztétikai ítéletének megindoklásában a nőiség jelölőit, legtöbbjük igen áttételesen: például az anyasághoz kapcsolódó boldogság esztétikai érvényének problematizálásakor (*Csukott szemű boldogság*), vagy szemléltetésül a mű esztétikai minőségéhez („[Berniczky történetei] hol ijesztőek, mint a véres sebszáj [...], hol félelmetesek, mint az a nyílás, amelyik nem tágul megfelelően a szüléskor, vagy a méh, ami nem akarja megtartani az embriót, az anya, aki nem zárja karjaiba csecsemőjét”) (*A szép és az okos*, 1230). Számomra úgy tűnt, hogy a nőiség-jelölők ilyen használata a kritizált könyvek felől nézve mindkét esetben megalapozott volt. Némiképp elbizonytalanodtam viszont a harmadik esetben, amikor Sántha József Kiss Judit Ágnes kötetéről – melyről korábban megállapította, hogy „a nőiség problémájának megjátszott vagy őszinte „botrányos”-tragikus versei jelentős szerepet kapnak” benne, és kapcsolatba hozta a histériával is – összegzésként ezt írta: „Hogy ez mire lesz elég, még nem tudhatjuk. [Még nem világos, hogy] Kiss Judit Ágnes keresztül tudja-e majd hazudni magát az igazságig, vagy megreked a kis sikerekben, szűk körökben tenyésző, öntetszelgő feminista bátorságnál” (*Atlasz kisasszony sirámai*, 224). Az érvelésből jól kirajzolódik, hogy Sántha kapcsolatot lát a nőiség tragikus, panaszos ábrázolása, a histéria és a „kis sikerekben, szűk körökben tenyésző, öntetszelgő feminizmus” között. Ugyanebben az időszakban (2007–2009) a *Litera* is csak egyetlenegy olyan kritikát hozott le, mely elmarasztalhatóan bánt a nőiség jelölőivel (Rácz I. Péter „a forrókásának írom” című írásában „kultúrpicá”-nak nevezte Szilágyi-Nagy Ildikőnéletrajzi ihletettségű főhősét). Mindez azt mutatja, hogy a nőiség-jelölőkkel a kritikusok már ritkán élnek vissza, ha esztétikai ítéletet alkotnak.

Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a női szerzők szépirodalmi műveinek leírásai szinte minden esetben tobzódnak a nőiség jelölőiben – szemben a férfiszerzőségű művekkel, melyekben a férfi-lét nem jelenik meg jelölt identitásként. A vonatkozó időszakban egyetlenegy művet találtam, melyet férfi írt, és amelynek kritikájában a szerző, a narrátor

vagy a lírai én férfi mivolta hangsúlyos szerepet kapott: ez Kukorelly Endre *Ezer és 3* című, szexuális kalandokról írt regénye, melyről Györffy Miklós írt a *Jelenkor* 2009/12-es számában kritikát. Érdekes, hogy Györffy-t a regény „férfias” jellegének észlelése egyben arra készteti, hogy a mű tétjét a gender studies kritikájaként parafrázeálja: „Kukorelly bizonyosan tud mindent a feminizmusról, a gender studiesről, és e befolyásos tudományos elméletek ellenében fogalmazta meg társadalomtudományosan nem kevésbé alátámasztott, csak mostanában nem éppen divatos nézeteit arról, hogy a férfi uralkodik, a nő aláveti magát, a férfi poligám természetű, a nő monogám és házasságban szeretne élni.” Itt olvasható Györffy azon – kissé megdöbbentő – nézete is, mely szerint „a gender-elméletek [...] viszonylagosnak, szinte tetszőlegesnek tekintik a férfiak és nők közti határvonalat, és azt vallják, hogy a nem, társadalmi szempontból legalábbis, szabadon választható”.

Györffy és Sántha kritikája átvezet minket a Gender Studies-ra történő hivatkozások kérdéséhez. Ezek a hivatkozások – teljesen érthető módon – rendszerint ott szerepelnek a kritikákban, amennyiben gender-szemléletű szakkönyvről, vagy bevallottan női szempontú szépirodalmi antológiáról íródtak. (Az adott három évben ilyen recenzált kötetek: az *Éjszakai állatkert* és a *Szomjas oázis*-antológia, valamint Séllei Nóra, Darabos Enikő és Borgos Anna gender-szemponitű szakkönyvei). A *Jelenkor* a vonatkozó időszakban viszonylag sok gender-szemléletű könyvet recenzált, és a kritikus szerepre rendszerint gender-elméleteken iskolózott, azaz kompetens értelmezőket kért fel (Sonnevend Júliát, Sári B. Lászlót, Schuller Gabriellát). Egy esetben egy gender-könyv nem genderes értelmezőnek jutott, aki a feladatot úgy oldotta meg, hogy elhallgatta a könyv gender-szemléletét (*Nyugat-feleségek a középpontban*).

A mi szempontunkból azonban az a figyelemre méltó, hogy minden esetben fogalmi zavar jött létre, amikor a gender-szemlélet átlépte az irodalomtudomány és a szépirodalom közti határvonalat. Erre már láttunk példákat Sántha és Györffy kritikája esetében: itt mindkészer egy-egy szépirodalmi mű képezte az elemzés tárgyát, és ezt hozták kapcsolatba a kritikusok a Gender Studies-zal, illetve a feminizmussal. Ezek az elméletek itt egyértelműen negatív színbe kerülnek, illetve téves parafrázist kapnak: Sántha értelmezésében a feminizmus a „kis sikerek”-kel, a „szűk körökben tenyésző öntetszelgés”-sel kapcsolódik össze, Györffy szerint pedig a Gender Studies azt hirdeti, hogy a társadalmi nem „szabadon választható”. Érdekes az is, hogy a szerkesztők a negatív sztereotípiát, illetve a tárgyi tévedést nem korrigálták.

Györffy és Sántha persze nem gender-elméletekben jártas értelmező (ahogy a *Jelenkor* szerkesztői sem). Érdekesebb ezért az, hogy a fogalmi zavar akkor is beáll, ha a Gender Studies egyetemi körökből érkező képviselői találkoznak a Gender Studies inspirálta szépirodalmi alkotókkal. A *Jelenkor* az *Éjszakai állatkert* és a *Szomjas oázis* című női antológiákról egyaránt íratott kritikát. Az *Éjszakai állatkertet* Sonnevend Júlia, a *Szomjast oázist* Sári B. László elemezte. Ez utóbbi kritika a kötet egyik szerkesztőjét, Forgács Zsuzsát vita kezdeményezésre készítette, melyre Sári B. a lap ugyanazon számában (2008/11) válaszolt. A vitából jól kirajzolódik az, hogy a kritikus és a szerkesztő mást értenek Gender Studies-on, illetve feminizmuson, és más eszközökkel képzelik el, hogy hogyan lehet a kortárs női szerzők, témák megbecsültségét növelni.

Sári B. – a Gender Studies alapbelátásaival összhangban – a nőirodalom megítélésének egyszerre „esztétikai és politikai” jellegére, jelentőségére való rámutatással indít. Amellett, hogy kifogásolja, hogy a könyv paratextusai eleve „nem hagyományosan irodalmi, hanem inkább piaci terméként pozicionálj[ák] a kötetet”, és hiányolja az átgondoltabb, világosabb szerkesztői koncepciót, áttekinthető tematikai tagolást, valamint a minőségelvet, azzal zárja a kritikáját, hogy szerinte a magyar nőirodalomban sokkal nagyobb potenciál rejlik, mint amit ez az antológia felmutat – ennyiben egy lehetőség elmulasztásaként érti a kötetet.

Forgács Zsuzsa válaszában azt hangsúlyozza, hogy igenis végzett szöveggondozást, és több esetben maga segítette egy-egy szerző szövegének folyóiratközlését. „Mindebből az következik, hogy Sári B. állításával ellentétben, kötetünk szöveggenerálóak, és kifejezetten megtermékenyítő, értékteremtő hatással vannak irodalmunkra. Mint azt már sok kritikus és irodalmár is jelezte, az *Éjszakai állatkert* óta jóval nagyobb számban jelentettek meg írónóktól köteteket Magyarországon, mint korábban.” Forgácsnak ez az állítása nehezen ellenőrizhető. Érvelésében azonban fontosabb az, hogy Forgács elhatárolja magát a feminizmustól, mondván, hogy „a Sári által nőirodalomnak nevezett irodalom irányelveit is abszurd számon kérni a köteten. Véleményem szerint, irodalmi művek alkotásánál, illetve irodalmi könyvek szerkesztésénél nem indulhatunk ki ideológiai megfontolásokból”. Ehelyett a „nőszempontúságot” tekinti a kötet koncepciójának: „Antológiánk olyan könyvek, amelyek a létező nő(k) felől írják le világunkat. Szemben Sári előfeltevéseivel, engem nem a feminizmus elvei ösztönöztek a sorozat elindítására, hanem a HIÁNY. Rendkívül kevés nőszempontú könyv és főhős segítette ugyanis felnövekedésemet.” Úgy tűnik, Forgács semmiféle kapcsolatot nem lát (vagy nem akar látni) a nőszempontúság és a feminista irodalomkritika vagy a Gender Studies között. Fenn akarja tartani az irodalmi szféra ideológiamentességének fikcióját, és ehhez nincs szüksége az esztétikai értékeket a politikaival kapcsolatba helyező Gender Studies-ra.

Következtetések

A kritikai elismertséggel bíró kortárs női szerzők száma nem nőtt az elmúlt negyven évben – annak ellenére, hogy a Gender Studies 15-20 éve megjelent a régióban. Az irodalmi díjak, kritikarovatokban elemzett művek, kritikusok által nagyra értékelt művek közül mintegy 14-15%-nak nő a szerzője. A női szerzőség továbbra is jelölt identitás – szemben a férfiszerzők jelöletlen férfiidentitásával. Pozitívum, hogy a nőiség jelölői – talán annak a nyilvános vitának a hatására, melyet Németh Gábor 2003-es *Élet és Irodalom*-beli *Ex librise* okozott – már csak elvétve jelennek meg a negatív esztétikai értéket szemléltető, alátámasztó eszközként. A kortárs irodalom szférája ugyanakkor továbbra is az esztétikai értékek állítólagos politikamentességének jegyében szerveződik – a Gender Studies szemléletének konkrét szépirodalmi művekre való explicit applikációja nem problémamentes: fogalmi zavarokhoz, negatív sztereotípiákhoz, elhallgatáshoz, vagy egyenesen ellenálláshoz vezet. – még akár a kortárs magyar nőirodalom egyik emblematisz alakja, szervezője esetében is. De vajon lehet-e Gender Studies nélkül virágzó magyar nőirodalom? Úgy tűnik, a gender-szemlélet eddig keveset javított a kortárs magyar nőírók megítélésén – és a nőírók jelentős része az explicit felvállalás szintjén nem is kér belőle. Zárásként azért említenék egy pozitív példát is: Rakovszky Zsuzsa költőnő a *Litera* egyik kérdésére 2009 végén ezt válaszolta: „Régebben biztosan azt mondtam volna, hogy nincs külön női irodalom, csak irodalom, de mostanában úgy látom, van olyan vonatkozása a problémának, amelyik érint”.

BIBLIOGRÁFIA

Baumgarten-díj. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Baumgarten-d%C3%ADj> Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

Bódis Kriszta–Forgács Zsuzsa–Gordon Agáta (szerk.): *Éjszakai állatkert. Antológia a női szexualitásról*. Budapest: Jonathan Miller, 2005.

Déri Tibor-díj. Wikipédia. http://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9ry_Tibor-d%C3%ADj Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

Forgács Zsuzsa Bruria (szerk.): *Szomjas oázis. Antológia a női testről*. Budapest: Jaffa, 2007.
Forgács Zsuzsa Bruria: „Válasz Sári B. Lászlónak”. *Jelenkor* 2008/11. 1302-1303.

Füst Milán-díj. Wikipédia. http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%BCst_Mil%C3%A1n-d%C3%ADj Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

Gajdó Ágnes: „*Nyugat-feleségek a középpontban*”. Borgos Anna: Portrék a Másikról. Alkotónők és alkotótársak a múlt századelőn”. *Jelenkor* 2008/9. 1003-1006.

Görföl Balázs: „Csukott szemű boldogság” (Szabó T. Anna: *Elhagy*). *Jelenkor* 2007/7-8. 826-829.

Györffy Miklós: „Aktus-orientált párkapcsolatok” (Kukorelly Endre: *Ezer és 3 nő*). *Jelenkor* 2009/12. 1347-1350.

Irodalmi centrifuga. <http://elofolyoirat.blog.hu> Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

„A közelítő tél - Minimum tizenegyes! – a Magyar Narancs irodalmi sikerlistája”. *Magyar Narancs* 2008. november 27.

Kossuth-díj. Wikipédia. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kossuth-d%C3%ADj> Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

Márai Sándor-díj. Wikipédia. http://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1rai_S%C3%A1ndor-d%C3%ADj Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

„Minimum tizenegyes!”. *Magyar Narancs* 2008. február 28.

Németh Gábor: „Ex libris”. *Élet és Irodalom* 2003. július 4.

Petőfi Irodalmi Múzeum On-line Adattára. <http://regi.pim.hu/Online/adattar/intezmenyek.php?doit=dijak&mit=N%E9v&ertek=J%F3zsef%20Attila-d%EDj&valt=pontos>

Letöltés ideje: 2010. 05. 19.

Rácz I. Péter: „a forrókásának írom” (Szilágyi-Nagy Ildikó: *Valami jó testnyílás*). *Litera* 2008. február 11.

Rakovszky Zsuzsa: „Alkati jogon” (Jánossy Lajos interjúja). *Litera* 2009. november 26.

Sántha József: „A szép és az okos” (Berniczky Éva: *Méhe nélkül a bába*). *Jelenkor* 2007/11. 1229-1231.

Sántha József: „Atlasz kisasszony sirámai” (Kiss Judit Ágnes: *nincs új üzenet*). *Jelenkor* 2008/2. 221-224.

Sári B. László: „Alkalmi írás a nőirodalom állásáról” (*Szomjas oázis*). *Jelenkor* 2008/9. 995-999.

Sári B. László: „Válasz Forgács Zsuzsa Bruriának”. *Jelenkor* 2008/11. 1304.

Sonnevend Júlia: „Let’s talk about sex, baby!” (*Éjszakai állatkert. Antológia a női szexualitásról*). *Jelenkor* 2007/9. 960-963.

[1] A szöveg angol eredetije („Women Authors with/without Gender Studies: the Gendered Regimes of Authority in Hungarian Literary Criticism Today” címmel) a *Gender Issues in Contemporary Finno-Ugric Cultures* című konferencián hangzott el a Groningeni Egyetemen, Hollandiában, 2010. június 3-án. A szöveget helyenként szabadon fordítottam – HGÝ.